

70-lecie polskiej informatyki (1948–2018)

70 lecie
POLSKIEJ
INFORMATYKI
1948–2018

Już za niecałe 2 lata, w 2018 roku, obchodzić będziemy 70 lat polskiej informatyki. Polskie Towarzystwo Informatyczne jako znacząca organizacja zrzeszająca polskich informatyków, a także jako dokumentalista dziejów informatyki w Polsce planuje zaakcentować ten okrągły jubileusz poprzez szereg wydarzeń oraz publikacji.

W czwartek, 23 grudnia 1948 roku, w Gmachu Fizyki Doświadczalnej przy ul. Hożej w Warszawie, z inicjatywy wybitnego topologa Kazimierza Kuratowskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektora świeżo organizowanego Państwowego Instytutu Matematycznego (PIM), spotkało się kilku przyszłych pionierów elektronicznych maszyn liczących. Byli to, obok inicjatora spotkania: prof. Andrzej Mostowski, matematyk zajmujący się głównie logiką matematyczną i algebrą, dr Henryk Greniewski, matematyk i logik oraz trzech młodzi inżynierowie po studiach na Politechnice Gdańskiej: Krystyn Bochenek, Leon Łukaszewicz i Romuald Marczyński, późniejsi profesorowie.

Profesor Kuratowski podzielił się z zebranymi swoimi wrażeniami z naukowego pobytu w USA. Był pod wrażeniem elektronicznych maszyn liczących, które widział za oceanem i był przekonany, że chociaż jedna taka maszyna powinna być zbudowana w naszym kraju. W rezultacie tego spotkania zapadła decyzja powołania w ramach PIM Grupy Aparatów Matematycznych (GAM) w wyżej wymienionym składzie pod kierunkiem Henryka Greniewskiego.

Cel był ambitny, bowiem ENIAC, na którym zamierzali się wzorować, był wówczas gigantem zawierającym przeszło 18 000 lamp elektronowych. Odwaga do zmierzenia się z tak poważnym zadaniem wykazana przez grupkę konstruktorów wegetujących dzięki amerykańskim paczkom z UNRRA i przybyłych na to grudniowe spotkanie w dziurawych butach budzi szacunek. To zrozumiałe, że na wojenny

kataklizm odreagowywali pasją budowania. Ale przecież powinni się liczyć z realiami, bo kraju wyniszczonym wojną nie było ani właściwego sprzętu, ani materiałów. Brakowało ludzi z niezbędnym doświadczeniem w budowie tak złożonych urządzeń, bo wielu potencjalnych uczestników tego przedsięwzięcia zginęło w czasie wojny lub pozostało na Zachodzie.

W pierwszym półtorarocznym okresie GAM nie miał nawet lokalu, o który trudno było w zburzonej Warszawie. „*Okres ten więc upływał nam na planowaniu zajęć laboratoryjnych, studiowaniu zaczynającej docierać literatury zagranicznej oraz spotkaniach seminaryjnych. Jednym z tematów tych spotkań było poprawne zdefiniowanie pojęcia maszyny liczącej, a więc problemu, mówiąc współcześnie, z zakresu matematycznych podstaw informatyki. Prowadził je oczywiście, jako logik, dr Henryk Greniewski.*” pisze we wspomnieniach Leon Łukaszewicz. Dopiero jesienią 1950 r. GAM otrzymał 3 pokoje w odbudowywanym gmachu dawnego Warszawskiego Towarzystwa Naukowego przy ul. Śniadeckich 8. W jednym z nich odbywały się wspólne spotkania, w drugim był magazyn części i elementów a w trzecim, największym – laboratorium dla trzech zespołów. Krystyn Bochenek pracował nad Analizatorem Równań Algebraicznych Liniowych (ARAL), Leon Łukaszewicz – nad Analizatorem Równań Różniczkowych (ARR), zaś Romuald Marczyński opracowywał maszynę cyfrową – Elektroniczną Maszynę Automatycznie Liczącą (EMAL).



Marek Hołyński

Wiceprezes PTI, dyrektor warszawskiego Instytutu Maszyn Matematycznych

W trakcie prac dołączyło do grupy wielu bardzo zdolnych młodych entuzjastów maszyn matematycznych. Byli to m.in. (wymienieni w kolejności dołączania) inżynierowie: Zygmunt Sawicki, Zdzisław Pawlak, Andrzej Łazarkiewicz, Jerzy Fiett, Wojciech Jaworski, Stanisław Majerski, Jerzy Dańda, Marek Karpiński, Eugeniusz Nowak i Tadeusz Jankowski; matematycy: Adam Empacher, Andrzej Wakulicz, Antoni Mazurkiewicz, Tomasz Pietrzykowski, Józef Winkowski, Jerzy Swianiewicz, Krzysztof Moszyński, Paweł Szeptycki, Jan Borowiec, Jan Wierzbowski, Stefan Sawicki, Andrzej Wiśniewski, Zofia Zjawin-Winkowska i Ewa Zaborowska oraz laboranci: Michał Bochańczyk, Henryk Furman, Andrzej Świtalski, Konrad Elżanowski, Antoni Ostrowski i Henryk Przybysz¹.

W kolejnych numerach Biuletynu PTI cyklicznie pojawiać się będą materiały dotyczące bogatej historii polskiej informatyki. O zbliżającej się rocznicy przypominał będzie również portal historyczny PTI <https://historiainformatyki.pl/>.

¹ Wojciech Nowakowski: 50 lat polskich komputerów, historia romantyczna. Esej historyczny, IMM 2008